

T.C.
Aile ve
Sosyal Politikalar
Bakanlığı

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYOLOJİ
ARAŞTIRMA MERKEZİ

YAŞLILIK ATÖLYESİ

20-21 EKİM 2015 İSTANBUL
İstanbul Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi

YAŞLILIK ATÖLYESİ BİLDİRİ ÖZETLERİ

YAŞLILIK ATÖLYESİ

BİLDİRİ ÖZETLERİ

20-21 EKİM 2015 / İSTANBUL

Bu kitapçık,

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırma Merkezi'nin, Galatasaray Üniversitesi ve İstanbul Şehir Üniversitesi'nin katkılarıyla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün desteğiyle düzenlenen Yaşlılık Atölyesi'nde sunulan bildirilerin özetlerini içermektedir. Bildiri özetleri atölye programına uygun biçimde sıralanmıştır. Ayrıca bildiri sahiplerinin kurumlarına ve e-posta adreslerine yer verilmiştir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırma Merkezi

Adres: Ordu Cad. No:196, 34459 Beyazıt – İstanbul

Tel: 0212 455 57 00 / 15773

Web : <http://edebiyat.istanbul.edu.tr/sosyolojimerkezi/>

E-posta: sosyolojimerkezi@istanbul.edu.tr

Yaşlılık Atölyesi

Bildiri Özetleri

Baskı: Ekim 2015

Yayına hazırlayanlar: Reyyan Beyza Altan ve Büşra Turan

Tasarım: Selim Cayık ve Defne Duran

İÇİNDEKİLER

Türkiye'de Orta Yaşlı Bireylerin Gelecekteki Yaşam Aranjanlarına Dair Tercihleri	7
İslam İşbirliği Teşkilatı Üye Ülkelerinde Yaşlıların Durumu	8
Yaşlılıkta Toplumsal Cinsiyet, Sınıf ve Sosyokültürel Çeşitlilikler: Yerel Yönetimlere Öneriler	9
Yaşlılarda Mekân Algısı: Yerinde Yaşlanmayı Destekleyecek Düzenlemeler	10
Yaşlılıkta Sosyal Dışlanma	11
Yaşlılıkta Güçlenme ve Dirençliliğin Farklı Dinamikleri	12
Yaşlı İhmal ve İstismarının Saptanması ve Araştırılması Sorunları	13
Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık, Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve Sınıf İlişkisi	14
Türkiye'de Kuşaklar Arası Uzlaşmaya Dayalı Dayanışma Dinamiklerinin Değerlendirilmesi	15
Aileye İlişkin Araştırmalarda "Yaşlı" Algısının Dönüşümü	16
Değişen Dünyada Aile Değerleri ve Yaşlılık	17
Türkiye'de Aile Yapısı ve Yaşlılık	18
Genç Yaşlılarda Sosyoekonomik Durum Ölümleri Belirler mi?	19
Bireyselleştirilmiş İlaç Eğitiminin Yaşlıların İlaç Kullanma Uyumuna Etkisi	20
Yaşlı Politikalarında Sağlığın Yeri	21
Geriatri Polikliniğine Başvuran Bireylerin Kapsamlı Geriatrik Değerlendirme Uygulamasından Memnuniyet Düzeyleri	22
Mekândan Doğru Yaşlılığı Okumak: Yeni Bir Mekân Gerontolojisine Doğru	23
Evde ve Kurumda Yaşayan Yaşlıların Yaşam Koşullarının ve Aktif Yaşam Koşullarının Değerlendirilmesi	24
Yaşlanan Dünyada Kurumsal Bakım Evde Bakımın Karşıtı mıdır?	25
Yaşlanma ve Entegre Yaşam Hizmetleri	26
Kırsal Kesimde Yaşayan Bakıma Muhtaç Yaşlılara Dönük Evde Bakım Hizmetleri: Sakarya İli Taraklı İlçesi ve Köyleri için Bir Model Önerisi	27
Sosyoekonomik Farklılıklar ve Yaşlanma Karşıtı Davranışlar: Kadınların Anti-Aging Pratikleri Antalya Örneği	28
Bir Tüketici Olarak Yaşlılar ve Gümüşhane Örneği	29
Metropolde Yaşlanmak: İstanbul Örneği	30

İÇİNDEKİLER

Türkiye'de Yaşlıların Çocuklarına Coğrafi Yakınlığı ve Belirleyenleri	31
Arafta Kalan Yaşlılar: Kırdan Kente Göçün Yaşlılara Etkisi	32
Hollanda'daki Türklerin Aktif Yaşlanma Tecrübeleri	33
Yaşlı Mahpuslar	34
Arrugas ve Mary& Max Animasyonlarında Yaşalmışların Günlük Temsilleri	35
Yaşayan Ömürler Belgeseli	36
Kurumda Yaşayan Yaşlılarla Üniversite Öğrencilerinin Buluşması: "Kuşaklar Köprüsü Projesi"	37
Destekleyici Aile Modeli	38
Aktif ve Akıllı Yaşalma Projesi	39
Dostluk Kapısı Projesi	40

Türkiye'de Orta Yaşlı Bireylerin Gelecekteki Yaşam Aranjmanlarına Dair Tercihleri

Doç. Dr. Sutay YAVUZ¹

Özet

Bu çalışma Türkiye'de yaşayan orta yaş kuşağındaki bireylerin yaşlılık dönemiyle ilgili "yaşam aranjmanı (biçimi)" tercihlerini incelemektedir. Bireylerin yaşam deneyimlerindeki birikimin geleceğe ilişkin tercihleri üzerinde belirleyici rol oynadığı görüşünden hareketle çalışma, bireylerin aileye ve onun sosyoekonomik imkanlarına dayalı kaynakları ile kültürel eğilimlerini yaşam aranjmanı tercihlerinin belirlenmesine etki eden faktörler olarak tanımlamaktadır.

Çalışmada kullanılan veri, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGM) tarafınca gerçekleştirilmiş olan "2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması"ndan (TAYA-2011) alınmıştır. Çok değişkenli analiz uygulamasında analiz birimi 50-59 yaş grubunda olup ve en az bir çocuk sahibi olan bireylerdir. Analiz grubu 3,065 bireyden oluşmaktadır. Yaşam aranjmanları arasındaki tercihler incelenirken Çok Terimli Lojistik Regresyon modelleri kullanılmıştır.

Çalışmada; aileye ve onun sosyoekonomik imkanlarına dayalı kaynakların ve kültürel eğilimlerin yaşam aranjmanı tercihleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, daha yüksek sosyoekonomik kaynaklara sahip ve daha modern/seküler tutumlara sahip olan bireylerin "çocuklarla beraber yaşama" seçeneği yerine "huzurevine gitme" ya da "evde bakım hizmeti alma" seçeneklerini tercih etme eğilimleri daha yüksektir. Buna karşın geniş ailede yaşayan veya daha fazla sayıda çocuk sahibi olan bireylerin "çocuklarla beraber yaşama" seçeneğini tercih etme eğilimleri "huzurevine gitme" ya da "evde bakım hizmeti alma" seçeneklerine nazaran daha yüksektir.

Doğurganlığın düşmesi, eğitim ve gelir seviyesinin yükselmesi ve toplumda geleneksel olmayan bakış açılarının yaygınlaşmasına bağlı olarak yaşanan bireylerde gözlenen "çocuklarla birlikte yaşama" eğilimindeki azalmanın ileri yıllarda da devam edeceği anlaşılmaktadır. Geçerli sosyal politikaların geliştirilebilmesi için, yaşlanmakta olan bireylerin hayat koşullarındaki ve bunlara bağlı tercihlerindeki farklılaşmanın bu günden hesaba katılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çok Terimli Lojistik Regresyon, Orta Yaş Kuşağı, Yaşam Aranjmanı.

¹ Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, syavuz@todaie.edu.tr

İslam İşbirliği Teşkilatı Üye Ülkelerinde Yaşlıların Durumu

Dr. Nilüfer OBA²

Özet

21. yüzyılın ortalarından itibaren, dünyada nüfus yaşlanması yaşanmaktadır. Başka bir deyişle, toplam nüfus içinde yaşlıların oranı artmaktadır. Bu da toplumlarda sağlık ve yaşam kalitesindeki gelişmeleri yansıtmaktadır. Aynı zamanda, yaşlılığın sosyoekonomik sonuçları toplumları da etkilemektedir. Çalışmanın amacı, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üye ülkelerindeki yaşlılık sorununu sosyoekonomik açıdan incelemektir. İİT üye ülkelerinde nüfus yaşlanması konusunda kapsamlı bilgi mevcut olmasına rağmen yaşlıların yaşamlarına ilişkin veriler nispeten azdır. Çalışmada, İİT üye ülkelerinde yaşlılığa ilişkin mevcut durumun analizi yer almakta ve Türkiye ile karşılaştırma yapılmaktadır. Bu çerçevede, yaşlıların demografik özellikleri, sağlık sorunları, yaşlı çalışanların işgücündeki çalışma koşulları ve yaşlı hakları ve yasal düzenlemeleri açısından kaynaklar ve sınırlılıklar ortaya konulmaktadır. Son olarak, çalışmada İİT üye ülkelerinde ve Türkiye'de yaşlıların geleceği tartışılmaktadır. Bu kapsamda, yaşlı hizmetlerinde politika ve uygulamalar incelenmektedir. Sosyoekonomik çalışmaların ulusal ve uluslararası düzeyde literatür taraması yapılmaktadır. Ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) veri setleri kantitatif ve grafikler halinde belirtilerek betimsel istatistik kullanılmaktadır. Bu çalışmanın da açıkça ortaya koyduğu gibi, yaşlılık konusu ülke grupları arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Aynı zamanda, yaşlılık konusunda Türkiye, birçok İİT üye ülkelerinden farklı durumdadır. Toplumdaki diğer önemli değişikliklere karşın, nüfusun yaşlanması öngörülebilir bir olgudur. Dolayısıyla, hükümetler söz konusu olgunun etkilerini daha önceden tahmin edip planlayabilmektedirler. Bu çerçevede, bu çalışmadan elde edilen sonuçların yaşlılık konusunda politika geliştiren kişi ve kurumlar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nüfus Yaşlanması, Hizmet Politikaları, Yaşlı Hizmeti Uygulamaları.

² The Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries
niluferoba@hotmail.com

Yaşlılıkta Toplumsal Cinsiyet, Sınıf ve Sosyokültürel Çeşitlilikler: Yerel Yönetimlere Öneriler

Doç. Dr. Özgür Arun³, Ayşen Aydemir⁴, Çağrı Elmas⁵, Melik Emre Yaşar⁶

Özet

Türkiye'nin demografik dönüşümü, gelecek yüzyılın kadınların ve yaşlıların yüzyılı olacağını ortaya koymaktadır. Bu süreçte, yerel yönetimlerin sunacakları hizmetler, hizmetlerin kalitesi ve erişilebilirliği, yurttaşların refahını etkileyecektir. Oldukça çeşitlilik gösteren nüfusun rafine bir analizi, sosyal politikaların ve hizmetlerin yeniden şekillenmesinde, bilhassa yerel yönetimler için öngörü ve kavrayış sunabilecektir. Bu çalışma kapsamında yaşlı nüfusun demografik özellikleri, sağlık durumları ve sağlık hizmetlerine erişilebilirlik, sosyal ilişkiler ve sosyal destek mekanizmaları, yaşam doyumu ve arzuları, kültürel etkinliklere katılım ve teknoloji kullanımları, gelir ve eğitim kesişimselliği ile tanımlanan toplumsal konumları bağlamında tartışılmaktadır.

Antalya Yaşlılık Araştırması (AYA), 2013 yılında Antalya merkezde 55 yaş ve üzeri 381 kişi ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen kesitsel bir araştırmadır. AYA kapsamında, küme örneklem tekniğiyle temsili ve tesadüfi olarak seçilen katılımcılara 7 modülden oluşan standart bir soru formu uygulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, alt sınıfların çoğunluğunu genç yaşlılar (55-69 yaş) oluşturmaktadır. Yaşlı kadınların %33'ü alt sınıflarda yer alırken, erkeklerin %3'ü alt sınıftadır. Alt sınıflarda, hastalıkların, engelliliğin ve psikolojik sorunların daha yaygın olduğu görülmektedir. Öte yandan üst sınıfsal pozisyonda yer alan yaşlıların, yaşam arzuları ve benlik saygıları daha yüksektir; yüksek kültüre ait etkinliklere daha yaygın düzeyde katılmaktadırlar ve teknolojiyi yaşamları içerisinde daha yoğun olarak kullanılmaktadırlar. Yaşlanma sürecinde, toplumsal cinsiyet, yaş ve sınıf gibi faktörlerin kesişimselliği kritik bir etkiye sahiptir. Yaşamları boyunca toplumsal konumlarından dolayı sınırlı olanaklara sahip yurttaşlara, bilhassa yerel yönetimlerin sunacağı hizmetler planlanırken, eşitsizliklerin rafine biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, alt sınıfların, toplumsal konumlarının iyileştirilmesi için doğrudan gelir desteğine ihtiyaç duyduğu, orta sınıfların ise öncelikli sağlık ve sosyal bakım desteğine ihtiyaç duydukları dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baby Boomers, Sınıf, Toplumsal Cinsiyet, Sağlık, Sosyal İlişkiler, Kültür, Antalya.

³ Akdeniz Üniversitesi, Gerontoloji Bölümü, arun@akdeniz.edu.tr

⁴ Akdeniz Üniversitesi, Gerontoloji Bölümü, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Yüksek Lisans

⁵ Akdeniz Üniversitesi, Gerontoloji Bölümü, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Yüksek Lisans

⁶ Akdeniz Üniversitesi, Gerontoloji Bölümü, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Yüksek Lisans

Yaşlılıkta Sosyal Dışlanma

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran⁸, Arş. Gör. Zeynep Kurnaz⁹

Özet

Çağımızın önemli sosyal olgularından olan yaşlanma ve sosyal dışlanma kavramları bir araya geldiğinde insani ve ahlaki olarak, biz insanları bir kez daha düşünmeye itmektedir. Çünkü sosyal dışlanma, bir yönü ile eşitsizliğe diğer yönü ile adaletsizliğe vurgu yapan bir anlam taşımaktadır. Aynı zamanda, yaşlı bireylerin hasta, güçsüz, çirkin ve zihinsel olarak yetersiz olduğuna ilişkin toplumsal ve kültürel kabuller ise yaşlılara yönelik ayrımcılığı pekiştirerek onların yalnızlaşmasına neden olmaktadır.

Sosyal dışlanmanın yaşlı bireyler için toplumsal, siyasal, ekonomik boyutları söz konusudur. Sosyal dışlanmanın toplumsal etkileri ile ilgili olarak Kneale¹⁰, alt boyuttan bahsetmektedir; bunlar finansal ürünlerden, yaygın tüketim ürünlerinden, yerel imkânlardan, sosyal ilişkilerden, kültürel aktivitelerden, makul yerleşim imkanları ile toplu taşıma sisteminden, kentsel etkinlikler ve bilgiye erişimden dışlanma olarak sıralanabilir. Yaşlı bireyler sosyal dışlanmayı iş ve çalışma yaşamında da derinden yaşamaktadır. Bu durum özellikle yaşa dayalı ayrımcılığı neticesinde aylık gelirleri yaşamlarını devam ettirmek için yeterli olmayan ve çalışma yaşamına devam etmek isteyen yaşlı bireylerin çalışma yaşamından dışlanmaları ile sonuçlanmaktadır. Böylece mevcut toplumsal yapı, yaşlı bireylerin yaşamlarını sürdürebilecekleri toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal haklardan onları mahrum bırakmakta ve yaşlıların yurttaşlığının zedelenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda sosyal dışlanma, yalnızca yerel düzeyde değil aynı zamanda küresel düzeyde zincirleme sorunlar yumağı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak ülkeler, aktif yaşlanma ve yaşlıların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, eşitsizliğin giderilmesi ve yoksulluğun etkilerinin azaltılması için yaşlılara yönelik sosyal dışlanmayı önleyici makro ve mikro sosyal politikaları yaşama geçirme çabası göstermelidir. Bu durumda gerek ulusal gerekse uluslararası aktörler tarafından özellikle sivil toplum örgütleriyle iş birliğine gidilmesi gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Dışlanma, Sosyal Dışlanmanın Boyutları, Sosyal Politikalar, Yaşlanma, Yaşlı Hakları.

⁸ Hacettepe Üniversitesi, abaran@hacettepe.edu.tr

⁹ Hacettepe Üniversitesi, zkurnaz@hacettepe.edu.tr

¹⁰ Kneale, D. (2012). Is Social Exclusion Still Important for Older People? London: ILC-UK.

Yaşlılarda Mekân Algısı: Yerinde Yaşlanmayı Destekleyecek Düzenlemeler

Prof. Dr. Velittin Kalinkara⁷

Özet

Ev ve evin yakın çevresi yaşlı bireyin en çok zaman geçirdiği yerlerdir. Yaşlı kendini rahat hissederek, mahrem ve samimi duygular ile kimliği ve özerkliği sorgulanmadan ait olma duygusunu ancak evinde yaşayabilir. Ev, aile yaşamı ve çocuklar ile birlikte düşünülen, konforu ve rahatlığı yansıtan, kişisel alana sahip olma duygusunu tatmin eden, mahrem ve samimi duygular ile kişisel hakların kolaylıkla korunabildiği, enerjinin yenilendiği bir yaşam alanıdır. Mekan ile yaşlı bireyin fiziksel kapasitesi ve sosyoekonomik düzeyi arasındaki ilişkinin uygun olmaması, bağımsızlık eksikliğine, yaşam alanındaki aktivitelerin kısıtlılığına ve dağılmasına, ekstrem durumlarda erken kurumsallaşmaya neden olabilir. Tüm olumsuzluklara karşın birey alışık olduğu bu mekanda yaşamayı sürdürmeyi ister. Son yıllarda kurum yaşamına bir alternatif olarak “yerinde yaşlanma”nın öne çıkmasının en önemli nedenlerinden biri de budur. “Yerinde yaşlanma” kavramı uzmanlaşmış bir kuruma taşınmak yerine, bağımsızlığı sürdürmek için evde kalmayı teşvik edecek bir durumu tanımlar. Yaşlının mümkün olduğu kadar uzun süre kendi evinde ve toplum içinde bağımsız olarak yaşamını sürdürmesidir. Yaşı, geliri ve yeteneği ne olursa olsun bireyin kendi evinde ve toplumda güvenli, bağımsız ve rahat biçimde yaşamını sürdürebilme yeteneğinin artırılmasını hedefler. Yaşlılar için yaşam doyumu, sağlık ve benlik saygısı gibi başarılı yaşlanma için önemli olan sayısız fırsatlar sunar. Yerinde yaşlanmanın amacı yaşlıların kendi evlerinde veya ilk ikamet alanlarında yaşamlarını bağımsız ve güven içinde sürdürebilmelerini sağlamaktır. Bunun için de yaşlının yaşamını bağımsız olarak sürdürebileceği mekan ve yakın çevresi ile ilgili düzenlemelerin sağlanması önem taşır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Mekân Algısı, Yakın çevre, Yerinde Yaşlanma.

⁷ Pamukkale Üniversitesi, vkalinkara@gmail.com

Yaşlılıkta Güçlenme ve Dirençliliğin Farklı Dinamikleri

Prof. Dr. H. Sibel Kalaycıoğlu¹¹

Özet

Yaşlıların durumlarının günümüzdeki değişen değerler, aile içi sorumlulukların paylaşımındaki değişimler ve çelişkiler, gençlerin iş bulmak için kırlardan büyük şehirlere taşınması ve kırlarda tek başına kalan yaşlılar, kadınların iş hayatına katılımının artması, ve yaşlıların bilgi ve tecrübelerinin değer yitimine (devalüasyona) uğraması yüzünden kötüleşme eğilimi içinde olduğuna dikkat çekecek bu çalışma, giderek yaşlanan bir toplumda yaşlıların güçlendirilmesi için ne gibi başlıkların öne çıktığını tartışmak istemektedir. Güçlenme/dirençlilik literatürde henüz yeni ortaya çıkan bir anlayış olup aktörlerin kendi güçlerinin farkına varmanın ötesinde yapabilirliklerinin artırılması anlamına gelmektedir. Güçlendirmenin nihai amacı “insanların bağımsız, olumlu, ve onları tatmin eden bir yaşam tarzı sağlama yönündeki becerilerinin geliştirilmesi”dir. Bu anlamda, “yaşlı insanların kendi yaşamları üzerindeki kontrol sağlama ve kişisel güçlerini kazandırma yolunda onlara yapılan yardımlar ve onların bu şekilde kendilerini etkileyen insanlar ve kurumlar üzerinde söz sahibi olmalarını sağlama süreci” güçlendirme olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı insanların yaşadıkları sorunlar konusunda her anlamda güçlendirilmesi için önemli bir koşul yaşlılıkla ilgili sosyal politikaların yeniden düşünülmesidir. Ancak sosyal politikaların yanı sıra yaşlılığın güçlenmesi bütüncül bir bakışla mümkün olabileceği için ekonomik faaliyetler, iş, sağlık, bakım, konut, aile ile ilişkiler, kuşaklar arası ilişkiler, boş zaman faaliyetleri gibi birçok temel başlıkta ele alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılıkta Direnç, Yaşlılığın Güçlendirilmesi, Yaşlılık Politikaları.

¹¹ Ortadoğu Teknik Üniversitesi, ksibel@metu.edu.tr

Yaşlı İhmal ve İstismarının Saptanması ve Araştırılması Sorunları

Arş. Gör. Aslı Aydemir¹²

Özet

Bu çalışmanın amacı yaşlı ihmal ve istismarının saptanması ve araştırılması sorunlarını gözden geçirmek ve tartışmaya açmaktır. Yaşamdan beklenen süre ile birlikte yaşlı nüfusunun artması, bakıma ihtiyaç duyan yaşlı sayısında artışı getirmiştir. Bakım sırasında yaşanan yaşlı ihmal ve istismarı da bu sebeple görünür olmaya ve çalışılmaya başlanmıştır. Ancak yaşlı ihmal ve istismarı, farkındalığın az olması ve saptanmasındaki engeller ile içkindir (Kıssal ve Beşer, 2009). Nitel ve nicel çalışmalarda da bu engellerle karşılaşmaktadır. Mevcut durumda yaşlının sağlığının korunması ve koruyucu önlemlerin geliştirilebilmesi için ihmal ve istismar nedenleri, saptanması ve araştırılmasındaki sorunlar iyi anlaşılmalı ve tartışmaya açılmalıdır. Bunun için bu çalışmada, yaşlı ihmal ve istismarını saptayabilmek için ileri yaştaki 6 yaşlı ve bu yaşlıların bakım verenleri ile yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmelerin seyri ve sonuçları, yurt içi ve dışındaki çalışmalarla birlikte ele alınmıştır. Sonuç olarak, özellikle literatürde yaşlı ihmal ve istismarı olarak tanımlanan eylemlerin yaşlılarca ihmal ve istismarı olarak yaşanmayabileceği göze çarpmaktadır. Bu durum toplumun kendi içindeki kabullerinin yanı sıra yaşlıların geçmiş pratikleri ile de ilişkili görünmektedir. Türkiye'de neyin yaşlı ihmal ve istismarı olarak tanımlanabileceği tam olarak bilinmemektedir. Bunun yanı sıra yaşlı ve bakım verenin yaşanan ihmal ve istismar üzerine bildirdikleri farklılaşmaktadır. Bu bulgu, yaşlı ihmal ve istismarının saptanması için yaşlı ve bakım vereni dışında bir üçüncü kişi ile de görüşülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yaşlı ihmal ve istismarının varlığından emin olmak oldukça zordur ve multidisipliner yaklaşım yaşlı ihmal ve istismarının saptanması için önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı İhmal ve İstismarı, Yaşlılık, Yöntemsel Zorluklar.

¹² İstanbul Üniversitesi, aydemir.asli@hotmail.com

Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık, Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve Sınıf İlişkisi

Arş. Gör. Berfin Varışlı¹³

Özet

Yaşlanma, yıllar geçtikçe bireyin fiziksel ve ruhsal yönden değişime uğramasıdır. Bu durum bireysel olmakla birlikte aynı zamanda, toplumsaldır zira toplumu oluşturan bireylerin benimsediği değerler o toplumda yaşlıya ve yaşlılığa verilen değeri ve yeri belirlemektedir. Bu açıdan bakıldığında yaşlılık sadece biyolojik bir süreç olarak değil toplum tarafından yeniden inşa edilen bir süreç olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla yaşlılık algısı toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Geleneksel toplumlarda yaşlılar, biriktirdikleri yaşam tecrübesine paralel olarak saygın bir statüye sahiplerdi ancak sanayi sonrası günümüz toplumlarında üretime katılamayacak durumda görüldükleri için ötekileştirilmekte, göz ardı edilmekte ve hatta yok sayılmaktadırlar. Bu göz ardı edilmiş ve yok sayılmış toplumda özellikle gençlerin ve orta yaşlıların yaşlılara karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olmakta ve yaşlılara yönelik ayrımcılığa zemin hazırlamaktadır. Yaşlılara yönelik ayrımcılığın şiddeti ve türü yaşlı bireyin cinsiyeti ve sınıfı gibi etkenler tarafından belirlenmektedir. Bu sunumun iki temel hedefi vardır; ilki ülkemizde çoğu yaşlı bireyin maruz kaldığı yaşlı ayrımcılığının nedenlerini tartışmak, ikincisi de literatürde yer alan kaynaklardan yola çıkarak yaşlılara yönelik ayrımcılık, cinsiyete dayalı ayrımcılık ve sınıf ilişkisinin altını çizmek.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Toplumsal Cinsiyet, Sınıf, Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık, Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık.

¹³ Maltepe Üniversitesi, vberfin@gmail.com

Türkiye'de Kuşaklar Arası Uzlaşmaya Dayalı Dayanışma Dinamiklerinin Değerlendirilmesi¹⁴

Prof. Dr. Emine Özmete¹⁵, Arş. Gör. Burcu Özdemir¹⁶

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de kuşaklar arası uzlaşmaya dayalı dayanışmanın niteliklerini ortaya koymaktır. Kuşaklar arası dayanışmayı; yapısal, işlevsel, duygusal, normatif, uzlaşmaya dayalı ve ilişkisel olmak üzere farklı boyutları ile inceleyen "Kuşaklar Arası Dayanışma Yaklaşımı" hem değişen normların, hem de demografik yapının kuşaklar arası ilişkiler üzerine etkisini kapsamlı bir şekilde değerlendirmektedir. Kuşaklar arası dayanışmanın boyutlarından biri olan "Uzlaşmaya Dayalı Dayanışma", aile üyeleri ile değerler, tutumlar ve inançlar konusunda duyulan uzlaşının derecesi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de kuşaklar arası dayanışmaya yönelik yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle kuşaklar arası tutumlar üzerine yapılan çalışmalar çoğunlukla tek taraflı olup, genç bireylerin yaşlılara karşı tutumlarını ölçmeye yöneliktir. Uzlaşmaya dayalı dayanışma konusuna yönelik yapılan bu çalışma, hem teorik, hem de ampirik boyutları kapsaması nedeniyle literatüre katkı sağlayacaktır.

Bu araştırma, TÜBİTAK/SOBAG 1001 projesi olarak desteklenen "Türkiye'de Kuşaklar Arası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi"nin nitel çalışma aşamasının bir bölümü olarak gerçekleştirilmiştir. Kuşaklar arası uzlaşmaya dayalı dayanışmayı değerlendirmek üzere 66 kişiyle yarı yapılandırılmış nitel görüşmeler yapılmıştır. Afyon, Niğde, İstanbul, Ankara, Bingöl, Kastamonu, Adana, Adıyaman, Manisa, Artvin illerinde yetişkin çocuğa sahip olan 65 yaş ve üstü 33 birey ve onların yetişkin çocukları ile yapılan görüşmeler değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre yaşlı bireyler ve onların yetişkin çocukları arasında kuşaklar arası uzlaşmaya dayalı dayanışmanın yaşlıya saygı (kültürel motif), ihtiyaç temelli bakım, dini motifler ve karşılıklı davranış alanlarında yüksek olduğu saptanmıştır. Yaşlı bireyler ve yetişkin çocukları arasında sözü edilen konularda uzlaşmaya dayalı dayanışmanın yüksek olması; yaşlı bireyin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, bakım sürecine fikir birliği ile karar verilmesi, hem yaşlıların hem de çocuklarının yaşam kalitelerinin yüksek olması için olumlu ve önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuşaklar arası Dayanışma, Uzlaşmaya Dayalı Dayanışma, Yaşlanma.

¹⁴ Bu çalışma TÜBİTAK/SOBAG tarafından desteklenen 114K698 Nolu "Türkiye'de Kuşaklar arası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi"nin bir parçasıdır.

¹⁵ Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, eozmete@yahoo.com

¹⁶ Ankara Üniversitesi, ozdemirburcu@gmail.com

Aileye İlişkin Araştırmalarda “Yaşlı” Algısının Dönüşümü

Dr. İkuo Murakami¹⁷

Özet

Bu araştırma, aileye ilişkin makalelerde yaşlıya bakış açısının nasıl değişmiş olduğunu anlamak amacı ile yapılmıştır. Bu amaçla hareket edilerek, aile araştırmaları derleme kitapları ve dergilerinde yayımlanmış toplamda 422 makale elektronik ortamda anahtar kelime olan “yaşlı” kelimesi ile taranmıştır. Tarama sonucunda 163 makale analiz edilmiştir. Araştırmak istenilen makaleler nitel araştırma tekniklerinden biri olan bibliyometrik analiz ile incelenmiştir. Bibliyometrik analiz ile birlikte atıf analizi ve tematik içerik analizi yapılarak aileye ilişkin araştırma konuları, kaynakça dergilerinde yayımlanmış makalelerin başlıkları ve anahtar kelimeler incelenip kategorileştirilerek yaşlılık ile ilgili söylemler değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; aile yapısının değişimi ile birlikte yaşlıların, artık hem toplumda hem de aile içinde “reis” yerine “yük” oldukları görülmektedir. Yaşlıların sınırlı kabiliyetine göre yeni toplumsal değişim ve gelişimde riskli nüfusun içinde ve toplumda diğer dezavantajlı grup (çocuklar, kadınlar ve engelliler vb.) içinde bulunmaktadır. Aile ve akraba arasındaki sosyal dayanışmanın geride kaldığı ve aile içerisindeki işlevleri zayıfladığı için yaşlılar, bakıma muhtaç haldeyken aile hizmeti yerine sosyal hizmetler tarafından bakılması gereken veya bunu bekleyen bir varlık haline gelmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında; yaşlı kadına ilişkin söylemler, erkeklerinkine göre daha fazla ve çeşitli olmakla birlikte olumsuz söylemler de fazladır. Ancak yaşlılar ve yaşlılığa karşı toplumsal değer yargısının değişmesi, erkek ile kadın ayrılıksızın “yaşlı” olarak bakılmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile Yapısı, Toplum, Yaşlı Nüfusu, Aile Politikası, Bibliyometrik Analiz.

¹⁷ Akdeniz Üniversitesi, mikuko1025@yahoo.co.jp

Değişen Dünyada Aile Değerleri ve Yaşlılık

Yrd. Doç. Dr. Sevim Atıla Demir¹⁸

Özet

Bu çalışmanın amacı toplumsal değişme kavramını çeşitli yönleriyle somut olarak ele almak, değerler dünyamıza olan etkilerini genel perspektif yanında özelde yaşlı bireylere olan etkisi çerçevesinde incelemek ve açıklamaktır. Özellikle günümüzde yaşlıların aile içerisindeki konumunu açıklayabilmek için değerleri ve aile değerlerindeki değişimleri ortaya koyabilmek önemlidir. Elbette ki günümüzde yaşlıların aile ve toplum içerisinde yaşadığı sıkıntılar bu değişimleri incelemeyi açıklamaz ve bu süreçte var olan sıkıntılara sağlıklı çözümler üretilemez. Bu çerçevede, araştırma alanında önemli bir ihtiyacı karşılamayı hedeflemektedir. Araştırma literatür taraması ve 2006 yılında İstanbul'daki 5 huzurevinde yaptığımız çalışmanın sonuçlarından faydalanarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma temel olarak değişimin ana nedenleri ve sanayileşmeden günümüze dek görülen yenilikler ve bunun neticelerine kısaca değinmektedir. Bu değişimler ağırlıklı olarak aile değerlerindeki değişimlere odaklanmıştır. Yaşlıların toplumdaki konumu ancak bu şekilde görülebilir. Küreselleşme ile birlikte değişen koşullar yaşlı bireyin aile içerisindeki konumunu da etkilemiştir. Geleneksel geniş aile içerisinde saygın ve etkin olan yaşlı birey, kentleşmeyle ve ailenin modern çekirdek aileye küçülmesiyle birlikte vasıfsızlaşmaya ve değersizleşmeye başlamıştır. Geleneksel geniş ailede işlevsel iken modern çekirdek ailede işlev kaybına uğramıştır. Bu yaşlı bireyin ailedeki saygınlığını da azaltmıştır. Günümüzde bakıldığında bu işlev çocuk bakımı şeklinde yeniden kazanılmaktadır. Kentlerde her iki ebeveynin de çalışması sonucunda çocuk bakımı ciddi bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle bireyler rahatlıkla güvенеbilecekleri kişiler olarak aile büyüklerinin çocuk bakımını üstlenmesini tercih etmektedir. Bu, çocuğu olan genç çiftlerin ailelerine yakın yerlerde ikamet etmelerine de neden olmaktadır. Hatta modern dönemde geleneksel geniş aile ve modern çekirdek aile arası yeni bir aile biçimi ortaya çıkmıştır. Bu da aile apartmanlarıdır; ne geleneksel aile gibi aynı ev içerisinde yaşamayı ne de çekirdek aile gibi farklılığı ve uzaklığı içeren yeni bir aile tipi. Tüm bunlar bahsedilen değişimlerin sadece birkaçıdır, fakat doğrudan yaşlıların konumuna etki etmektedir. Bu çalışma bahsedilen değişimleri ortaya koymayı, aile değerlerinin ve yaşlıların günümüzdeki durumunu tartışmayı ve açıklamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Değişme, Aile Değerleri, Yaşlılık.

¹⁸ Sakarya Üniversitesi, satila@sakarya.edu.tr

Türkiye'de Aile Yapısı ve Yaşlılık

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Fatih Aysan¹⁹

Özet

Bu çalışmanın temel gayesi son dönemde artarak ülke gündemini işgal eden yaşlanma olgusunu aile yapısındaki değişimler çerçevesinde inceleyerek yaşlanmadan kaynaklanan toplumsal ve ekonomik riskler için politika önerileri sunmaktır. Türkiye İstatistik Kurumu projeksiyonlarına göre yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı 2014 yılında yüzde 8 iken, bu oran 2050'ye gelindiğinde yüzde 20'ye yükselecek ve yaşlı nüfus 20 milyonu geçecektir. Yaşlı sayısındaki bu yüksek artış ile Türkiye dünyada en hızlı yaşlanan ülkelerden biridir. Bu noktada nüfusun yaşlanmasının ardında yatan toplumsal nedenler ve aileye etkileri daha da önemli hale gelmektedir.

Yaşlanmayla ilgili yapılan çalışmalar, genellikle toplumsal değişimlerin demografik yaşlanma üzerindeki etkileri incelenmeden yaşlanmanın ekonomik sonuçlarına odaklanmaktadır. Bu çalışmada demografik yaşlanma olgusu Türkiye'nin toplumsal değişimi içinde aile yapısındaki değişikliklere odaklanılarak incelenecektir. Demografik geçişin de bir parçası olarak Türkiye'de aile yapısındaki uzun soluklu değişimlerin doğum oranlarındaki düşüşüne etkileri açıklanacaktır. Aile ve yaşlanma Türkiye İstatistik Kurumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, OECD gibi kurumların nüfus ve aile ile ilgili veri setleri kullanılarak incelenecektir. Çalışmada, geleneksel aile yapısındaki değişim, evlilik ve çocuk sahibi olma yaşının ötelenmesi, istikrarlı ailenin zayıflaması gibi sebepler doğum oranlarının düşmesinde öne çıkan en önemli etkenlerdir. Yaşlanma olgusu beraberinde ekonomik ve sosyal riskleri beraberinde getirmekte toplumsal değişimi farklı bir biçimde tetiklemektedir. Bu çerçevede tek taraflı bir neden sonuç ilişkisinden ziyade demografik ve sosyal faktörlerin karşılıklı birbirlerini etkiledikleri çok taraflı bir ilişki söz konusudur. Yeni dönemde sosyal riskler küreselleşme ve nüfusun yaşlanması dikkate alınarak uzun vadeli aile politikaları üretilmesi gerekmektedir. Bu politikalar belirlenirken sadece çocuk sayısına odaklanmaktan ziyade, ailenin istikrarını ve aile içindeki genç, kadın, yaşlı vb. farklı bireylerin sorunlarını çözmeye çalışan bütüncül yeni politikalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Yaşlanma, Nüfus, Sosyal Riskler, Türkiye.

¹⁹ İstanbul Şehir Üniversitesi, mfaysan@sehir.edu.tr

Genç Yaşlılarda Sosyoekonomik Durum Ölümleri Belirler mi?²⁰

Prof. Dr. Reyhan Uçku²¹, Dr. Nur Demirpençe²²,
Uzm. Dr. Sinem Doğanay²³

Özet

Sosyoekonomik durum (SED) ve mortalite arasında ters bir ilişki olduğunu gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak yaşlılarda yapılan kimi çalışmalarda yaş ilerledikçe ilişkinin aynen devam ettiği gösterilirken, kimi çalışmalarda bu durum gösterilememiştir. Bu çalışmada genç yaşlılarda sosyoekonomik duruma göre beş yıllık ölüm insidansını belirlemek amaçlanmıştır.

İleriye yönelik araştırmadır. Başlangıç verileri daha önce yapılan bir projeden (BAK projesi) elde edilmiştir. Bu projeye katılan genç yaşlıların (65-74 yaş grubu) tümü (1792 kişi) çalışmaya katılmış ve 1790 (%99.9) kişinin verisine ulaşılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni beş yıl içinde ölüm olup olmamasıdır; ölüm bilgisine Nüfus Müdürlüğü kayıtlarından ulaşılmıştır. Bağımsız değişken olan sosyoekonomik durum öğrenim düzeyi (okuryazar/okuryazar değil, ilkökul mezunu ve ortaokul ve üstü olarak üç grup) ve ekonomik durum algısı (çok kötü/kötü, orta ve iyi/çok iyi olarak iki grup) ile değerlendirilmiştir. Yaş, cinsiyet, sağlık durumu algısı ise kontrol değişkeni olarak incelenmiştir. Ki-kare, eğitimde Ki-kare ve Cox regresyon analizi çözümlenmede kullanılmıştır.

Araştırma grubunun 726'sı (%40.6) erkek, 1064'ü (%59.4) kadındır. Beş yıllık ölüm insidansı %7.7, erkeklerde %10.3, kadınlarda %5.8'dir. Öğrenim düzeyi arttıkça ölüm insidansı azalmaktaydı, ancak anlamlı fark belirlenemedi. Ekonomik durumlarını çok kötü/kötü, orta ve iyi/çok iyi olarak belirten yaşlılarda beş yıllık ölüm insidansı sırasıyla %14.0, %7.2, %4.5 idi (p=0.001). Cox regresyon analizi sonucunda, ekonomik durumu çok kötü/kötü olanlarda ölüm insidansı 3.18 kat yüksek saptandı (p=0.008). Erkek ve kadın ayrı ayrı değerlendirildiğinde, sadece erkeklerde ekonomik durum kötüleştikçe ölüm insidansının anlamlı düzeyde arttığı belirlendi. Toplumda yaşayan genç yaşlılarda kötü ekonomik durum beş yıllık ölüm insidansının önemli bir belirleyicisidir; erkeklerde bu ilişki daha belirgindir. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı yaşlılar öncelikli bir risk grubu olarak ele alınarak izlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Sosyoekonomik Durum, Ölüm İnsidansı.

²⁰ 17.Ulusal Halk Sağlığı Kongresinde sunulmuştur.

²¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, reyhan.ucku@deu.edu.tr

²² Dokuz Eylül Üniversitesi, nur.demirpençe@deu.edu.tr

²³ İHSM Gazimir Toplum Sağlığı Merkezi, sinemyagmur@gmail.com

Bireyselleştirilmiş İlaç Eğitiminin Yaşlıların İlaç Kullanma Uyumuna Etkisi

Prof. Dr. Ayla Bayık Temel²⁴, Tayyibe Gök Baş²⁵

Özet

İlaçların yan etkileri, fazla ilaç kullanımı, sağlık okuryazarlığının düşük oluşu, yeterince sağlık eğitimi verilmemesi gibi nedenlerle yaşlılarda ilaç kullanmada uyum önemlidir. İlaç kullanım uyumu bireyin davranışlarının medikal veya sağlık önerileri ile örtüşme derecesidir. Yaşlılara verilen bireyselleştirilmiş ilaç eğitiminin ilaç kullanım uyumlarına etkisini incelemektir.

Tek grup ön test-son test deneysel araştırma, bir hastanede yaşlı polikliniğine kayıtlı 65 yaş ve üstü, herhangi bir kronik hastalığı olan, en az altı aydır ilaç kullanan, mental sorunu ya da görme/işitme problemi olmayan 40 yaşlı bireyle 2009 yılında yürütülmüştür. Veriler mini mental durum değerlendirme ölçeği, sosyodemografik form, ilaç kullanma davranışlarını ve bilgi durumunu belirleme formları, ilaç kullanım kartı ile toplanmıştır. Yazılı kurum etik izni ve yaşlıların sözel onamları alınmıştır. Önce mini mental test ve tanıtıcı formlar uygulanmış, ilk ev ziyaretinde bilgi testi uygulandıktan sonra yaşlıdan ilaçların tümünü göstermesi istenmiş, reçetenin verildiği tarihten ziyaret saatine kadar yaşlının kullandığı her ilacın miktarı (tabletler) sayılarak eğitim öncesi uyum puanı hesaplanmıştır. İlaç uyum puanı; alınan toplam tablet sayısının alınması gereken doğru tablet sayısına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Her ilaç için belirlenen uyum puanı toplanıp yaşlının kullandığı ilaç türü sayısına bölünerek ilaç uyum puanı elde edilmiştir. Yaşlının ilaç bilgisi de her bir ilaç için bilgi puanlarının toplamı kullandığı ilaç türü sayısına bölünerek hesaplanmıştır. İkinci ev ziyaretinde (ilk görüşmeden 15 gün sonra) yaşlının özellikleri dikkate alınarak bireyselleştirilmiş eğitim programı ilaç uyumuna yönelik yöntemlerle (ilaç kullanım kartları, magnet, ilaç kutularının hazırlanması) yaşlıya evinde uygulanmıştır. Üçüncü ev ziyaretinde (ikinci izlemden 15 gün sonra) bilgileri, ilaç uyumu tekrar değerlendirilmiştir.

Bireylerin yaş ortalaması 70.8, %50.0'ı kadın, %42.5'i okuryazar değil, %40.0'ı sağlığını iyi düzeyde değerlendirmiş, %70.0'ının iki ve daha fazla sayıda kronik hastalığı bulunmakta, %97.5'i ikiden fazla türde ilaç kullanmakta, %67.5'i ilaçlarını almayı unuttuğunu, %65.0'ı zaman zaman ilaçlarına ara verdiğini bildirmiştir. Yaşlıların eğitim öncesi ilaç kullanma bilgisi (7.1 ±2.94) eğitim sonrasında (11.7 ±2.58) artmıştır. Eğitim öncesinde yaşlıların % 35'i ilaç kullanımında uyumlu, %10'u uyumsuz (aşırı ilaç tüketen), %55.'i uyumsuz (eksik ilaç tüketen), eğitim sonrasında da; %26'sı ilaç kullanımında uyumlu, %1'i uyumsuz (aşırı ilaç tüketen), %13.'ü uyumsuz (eksik ilaç tüketen) bulundu.Yaşlı bireylerin eğitim öncesi ilaç kullanımında uyumu (%35) eğitim sonrasında (%65) artmıştır (Z=-2.47, p<.013). Hemşirenin bireyselleştirilmiş ilaç eğitimi ve ev ziyaretleri yaşlıların ilaç uyumunu arttırmıştır. Eğitim programından hekim ve hemşireler yararlanabilirler. Yaşlıların daha uzun dönemde izlendiği çalışmalar yürütülebilir.

Anahtar Kalimeler: İlaç Eğitimi, İlaç Kullanımı, Yaşlıların Eğitimi.

²⁴ Ege Üniversitesi, aylabayik@gmail.com

²⁵ Babaeski Devlet Hastanesi

Yaşlı Politikalarında Sağlıkın Yeri²⁶

Dr. Nurgül Kocakoç²⁷

Özet

Dünya nüfusu hızla yaşlanmaktadır. Beklenen yaşam süresinin uzaması sonucu hayatlarımıza eklenen yılların ulaşılabilecek en yüksek kalitede yaşanmasının sağlanması, bireylerin devletten beklediği temel bir insan hakkıdır. Nitekim günümüzde hızlı toplumsal yaşlanma sonrası, yaşama aktif katılımın sağlanabildiği, yüksek düzeyli sağlık hizmeti ve kaliteli yaşam beklentisi toplumun tüm kesimleri gibi yaşlılar tarafından da devletten talep edilir hale gelmiştir. Uluslararası kurumlar ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılmış nüfus projeksiyonlarında önümüzdeki yıllarda yaşlı ve genç nüfusun toplumda eşit hatta yaşlı nüfus ağırlıklı temsil edileceği öngörülmektedir.

Ülkemizde nüfustaki yaşlanma ve yaşlı popülasyonundaki artış göz önünde bulundurularak, 65 yaş ve üstü bireylere sunulacak sağlık ve sosyal hizmetin hukuki yapısı bir an önce oluşturulmalı ve ivedilikle uygulamaya konmalıdır. Çünkü nüfus içindeki oranı giderek artan 65 yaş ve üstü bireylerin toplumun diğer kesimlerine göre sağlık bakımı ihtiyaçları ve sosyal bakım gereksinimleri daha fazla olacaktır. Uluslararası literatürde 65 yaş kronolojik olarak yaşlılığın başlangıcı olup, aynı zamanda emeklilik hakkının elde edildiği yaş sınırını da belirlemektedir. Başta Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ve Avrupa Birliği üye ülkeleri olmak üzere birçok ülkede, sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere yaşlılara sunulacak hizmetlerin çerçevesi yasalar düzeyinde çizilmiştir. Çalışmamızda ülkemiz için örnek olabilmesi düşüncesi ile diğer ülkelerce yaşlılara sunulan hizmetlerin yasal dayanakları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Sağlık, Sosyal Bakım, ABD, Almanya, Japonya, İsrail.

²⁶ 2015 yılında Dr. Nurgül Kocakoç tarafından hazırlanan "Türk Hukukunda Yaşlı Hakları" başlıklı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

²⁷ Kamu Hastaneleri Kurumu İzmir İli Güney Genel Sekreterliği, nkocakoc@gmail.com

Geriatri Polikliniğine Başvuran Bireylerin Kapsamlı Geriatrik Değerlendirme Uygulamasından Memnuniyet Düzeyleri²⁸

Doç. Dr. Fatih Tufan²⁹, Hemş. Şükran Durmazoğlu, Uzm. Dr. Birkan İlhan,
Uzm. Dr. Aslı Tufan, Uzm. Dr. Sevilay Muratlı, Doç. Dr. Gülistan Bahat,
İnt. Dr. Görkem Turunç, Fzyt. Cihan Kılıç, Prof. Dr. Nilgün Erten, Prof. Dr. Mehmet Akif Karan

Özet

Bu araştırmada kapsamlı geriatrik değerlendirme uygulanmış olan geriatri poliklinik hastalarının memnuniyet düzeylerini ve fayda beklentilerini araştırmayı amaçladık. Geriatri öğretim üyelerimizin oluşturmuş olduğu 18 soruluk memnuniyet anketi geriatri hemşiresi tarafından kapsamlı geriatrik değerlendirmenin de içinde olduğu geriatri poliklinik muayenesi yapılan 150 yaşlıya uygulandı. Yaşlıların, kapsamlı geriatrik değerlendirme yapılmasından çok büyük oranda memnun oldukları (%98,7) ve bu testlerin uygulanmasının faydalı olacağını düşündükleri (%92,7) tespit edildi. Ayrıca rutin olarak geriatrik sendromların varlığı açısından sorgulama yapılmasının da kendiliğinden ifade edilmeyecek durumları açığa çıkarma açısından faydalı olduğu belirlendi. Katılımcıların %7'si uyku sorunlarını, %12'si kilo kaybını, %14'ü iştah azalmasını, %16'sı fekal inkontinansını, %20'si idrar inkontinansını ve %23'ü düşme hikayesini, sorgulanmaması halinde, kendiliklerinden ifade etmeyeceklerini belirttiler. Sonuç olarak kapsamlı geriatrik değerlendirme yapılması memnuniyet verici ve gizli geriatrik sendromları açığa çıkarmada etkili görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kapsamlı Geriatrik Değerlendirme, Memnuniyet, Geriatrik Sendromlar, Düşme, İnkontinans, Demans, Depresyon, Malnütrisyon, Uyku Bozuklukları.

²⁸ Bu çalışmanın verileri 2014 Akademik Geriatri Kongresi'nde sunulmuştur.

²⁹ İstanbul Tıp Fakültesi, fatihtufan@gmail.com

Mekândan Doğru Yaşlılığı Okumak: Yeni Bir Mekân Gerontolojisine Doğru

Yrd. Doç. Dr. Şerif Esendemir³⁰

Özet

Dünya nüfusu gün geçtikçe biraz daha yaşlanmaktadır. Doğum oranlarının düşmesi ve ortalama yaşam süresinin artması bunun bariz göstergeleridir. Yaşlı nüfus oranı ise ülkeden ülkeye ve hatta bölgeden bölgeye değişmektedir. Gelişmiş ülkeler nispeten daha fazla 65 yaş ve üzeri bir nüfusa sahiptirler, ancak yaşlı nüfusun en hızlı arttığı ülkeler gelişmekte olan ülkelerdir. Türkiye de genç bir nüfusa sahip olmasına rağmen, sosyodemografik bir dönüşüm geçirerek, yaşlı nüfusu giderek artan ülkeler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla son zamanlarda dünyada olduğu gibi burada da yaşlıların sorunlarına dair farklı arayışlarda bir artış gözlenmektedir. Bu arayışlardan birisi hiç şüphesiz ki yaşlıların mekânla ilişkisini irdeleyen mekân gerontolojisidir.

Mekân gerontolojisi, bir nevi “mekânın mahkûmları” olarak görülen yaşlıların bazı teorisyenler tarafından “tam gözetim kurumları” kategorisinde değerlendirilen huzurevinde kalış mecburiyetlerini, “yerinde yaşlanma” gibi bunun alternatiflerini ve emekli yaşlı cemiyet ağları oluşturma arayışlarını incelemektedir. Bu nedenle, bu çalışmamızda mekân gerontolojisinin bu üç parametresi üzerinde durularak yaşlıların mekânla ilişkisi ve ona referansla nasıl bir aidiyet oluşturduklarını incelemek amaçlanmaktadır.

Sağlıklı/aktif günlerinde mekânın hâkimi olan insanoğlunun, yaşlanmayla birlikte nasıl bir dışlanmaya, sosyal izolasyona ve yalnızlığa maruz bırakıldıkları huzurevleri örnekleri üzerinden araştırılmıştır.

Dolayısıyla araştırmamızın örneklemini İstanbul'da bulunan otuz huzurevi olmuştur. Bu huzurevlerinin devlete bağlı, farklı mensubiyetlere ait ve özel olma özelliklerine azami önem gösterilmiştir. Söz konusu huzurevlerinin yöneticileriyle araştırma yöntemi olarak derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Kartopu metoduyla görüşme yapılan yöneticilerin tavsiye ettiği başka yöneticilere gidilmiştir. Bu mülakatlardan elde edilen veriler/bulgular nitel bir analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Mekân Gerontoloji, Yaşlılık, Huzurevi, Sosyal Politikalar, Göç.

³⁰ Yıldız Teknik Üniversitesi, serifesendemir@gmail.com

Evde ve Kurumda Yaşayan Yaşlıların Yaşam Koşullarının ve Aktif Yaşam Koşullarının Değerlendirilmesi

Dr. Mehmet Güllüoğlu³¹, İrem Tufan³², Beste Gözenoğlu³³

Özet

Birleşmiş Milletler Yaşlılık İlkeleri'nin yerine getirilmesi ve Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği yaşlı gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik kamusal hizmetlerin yanı sıra sivil toplumun çalışmaları önem kazanmaktadır. Bu çalışmada genel amaç; kendi ev ortamlarında yalnız/aile üyeleri ile birlikte yaşayan ya da kurumda kalan yaşlıların yaşam koşullarını yaşlılık ilkeleri ve temel gereksinimleri ekseninde değerlendirmek ve önerilerde bulunmaktadır. Çalışmanın; mekân, sosyoekonomik durum, yalnız yaşama durumuna göre farklı profildeki yaşlıların temel gereksinimleri ve yaşam koşullarıyla ilgili analiz yapılmasına ve toplum temelli hizmet modellerinin geliştirilmesine fırsat vereceği düşünülmektedir. Türk Kızılayı Yaşlılık Yaşam Koşulları Araştırması Soru Formu 70 katılımcıya uygulanmış, 10 kişilik odak grup görüşmesi yapılmıştır. 65 yaş üstü 80 (ev: 24, huzurevi:56) kişidir. Araştırmada; yaşlıların nesnel yaşam koşullarına (demografik-ekonomik-egitim-çevre-konut koşulları, bağımsız hareket edebilme, hizmetlerden yararlanabilme, sağlık sorunları) ve öznel yaşam koşullarına (sosyal destek sistemleri, boş zaman değerlendirme, kendi gerçekleştirme, zarar görebilirlik, karar ve sosyal yaşama katılım durumları, yaşlılık, saygınlık ve itibarla ilgili görüşleri, sorunları) yönelik bulgulara yer verilmiştir. Çalışmada yaşlanmanın ve mevcut politikaların yaşlılık ilkelerine uygunluğunun yaşlı bireylerin yaşam koşulları üzerinde ve dolaylı olarak yaşam kalitelerinde önemli etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamda çalışmada; hizmetlere ulaşma/yararlanma, aktif yaşlanma, inovatif hizmetler, katılım, gönüllülük ve toplum temelli bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplum Temelli Bakım, Sosyal Bakım, Aktif Yaşlanma, Yaşlılık İlkeleri, Yaşlı Gereksinimleri, Yaşlılık Sorunları .

³¹ Türk Kızılayı, mehmet.gulluoglu@kizilay.org.tr

³² Türk Kızılayı, irem.tufan@kizilay.org.tr

³³ Türk Kızılayı, beste.gozenoglu@kizilay.org.tr

Yaşlanan Dünyada Kurumsal Bakım Evde Bakımın Karşıtı mıdır?

Doç. Dr. Nil Tekin³⁴, Zekeriya Alan³⁵

Özet

Dünyada ve ülkemizde yaşlı nüfusun hızla artışı ile birlikte bakım alanları giderek daha fazla tartışılmaktadır. Bu çalışmamızda kurumsal bakım alanları ve bu alanlarda sunulan bakımın özellikleri ortaya konulmaya çalışılmış, yaşlıların bakım sorunlarına yönelik değerlendirme ve çözümlerin tartışılması amaçlanmıştır. Bağımlılık düzeyindeki artış ile birlikte yaşlının evde bakılmadığı koşullarda bakımevleri önerilebilmektedir. Bu çalışma kurumsal bakımın kalıplaşmış düşüncelerden farklı bir perspektifte değerlendirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Çalışmada literatür taraması yapılarak dünyada ve ülkemizde kurumsal bakım alanlarının temel faaliyetleri, gelişen ve değişen özellikleri değerlendirilmiştir.

Yaşlının bakım gereksinimi, fonksiyonel yetersizliklerine bağlı olarak hangi bakım modelinin uygun olduğu konusu önem kazanmaktadır. Kronik hastalıklar ve engellilikteki dramatik artışlar sonucu oluşan gereksinimlere bağlı olarak yaşlı bakım merkezlerinde kısa dönemli veya uzun dönemli bakım olanakları sunulmalıdır. Kısa dönemli bakım hizmetleri sonrasında evde bakım sürdürülebilmektedir. Merkezlerin temel işlevi olan uzun süreli bakımda ise öz bakımını kendi yapamayan, yaşamak için başkasının desteğine gereksinim duyan bağımlı yaşlılara hizmet verilmektedir. Son yıllarda gündüzlü bakım hizmeti de geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu hizmetler problemleri çözebilecek bir ekip tarafından verilmelidir.

Günümüzde kurumsal bakımın evde bakımın karşıtı olmadığı, evde bakımı destekleyebileceği ve kolaylaştırabileceği öngörülmektedir. Evde bakım hizmetleri ile birlikte kısa süreli kurumsal bakım ve gündüzlü bakım hizmeti sunumunun da geliştirilmesi önerilebilir. Bu itibarla günümüz koşullarında huzurevleri ve yaşlı bakımevlerinin ailesi tarafından bakılmayan yaşlıların kalmak zorunda olduğu yerler ön yargısının ötesinde, aile ve toplumla bütünleşebilen, etkin sağlık ve sosyal hizmet sunumu ve rehabilitasyon olanakları ile evde bakımı destekleyen, en önemlisi de yaşlıların yaşam kalitesinin artımını sağlayan merkezler olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Kurumsal Bakım, Huzurevi, Bakımevi.

³⁴ Narlidere Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, niltekin33@yahoo.com

³⁵ Narlidere Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, zekeriya.alan@yahoo.com

Yaşlanma ve Entegre Yaşam Hizmetleri

Prof. Dr. Şengül Hablemitoğlu³⁶, Öğr. Gör. Uzm. Seray Öney Doğanıyigit³⁷

Özet

Gerek toplumsal, gerekse bireysel açıdan yaşlılığın bir sorun olarak algılanmasının temel nedeni; yaşlı bireylerin kendilerine yetememelerinden kaynaklanmaktadır. Fiziksel ve zihinsel kayıplar, günlük yaşam ve kendine bakım aktivitelerinde bağımsızlık kaybı ve bir başkasına gereksinim duyulması yaşlılığı zorlayıcı bir yaşam dönemine dönüştürmektedir. Bu durumdaki yaşlılar için ya evde bakıma ya da kurum bakımına ihtiyaç vardır. Yaşlanmaya bağlı yeti kayıplarının ve hastalıkların tedavi ve rehabilitasyon giderlerinin artması, yaşlılarda görülen hastalıklara bağlı sorunların yoğunlaşması, yaşlanmanın yapısal ve işlevsel mekanizmalarının giderek daha iyi anlaşılması; yaşlı sağlığına yönelik çalışmalara ilgiyi arttırmaktadır.

Bu kapsamda yaşlıların fiziksel, psikososyal, ekonomik yetersizlikten kaynaklanan tüm sorunlarını gidermek ya da azaltmak, toplumsal koşulların neden olduğu sorunları çözümlmek, yaşlıların insan kaynaklarını geliştirmek, yaşam kalitesini yükseltmeyi ve çevreleri ile uyum içinde *topluma katılımlarını kolaylaştırmak* amacı ile eğitim, danışmanlık, tıbbî ve psikososyal rehabilitasyona dayalı devlet, gönüllü-özel kuruluşlar tarafından sistemli bir şekilde yürütülen hizmet programlarının bütünü “entegre yaşam hizmetleri” olarak tanımlanmakta, müdahale, iş birliği, koordinasyon ve bakım hizmetlerini kapsamaktadır. (i) Yaşlıları psikososyal yönden desteklemek, (ii) yaşlıların olumsuz yaşam koşullarının ve engellerin azaltılması ya da ortadan kaldırılabilmesi ve inisiyatif kazandırmak için örgütsel destek sağlamak, (iii) destek grupları oluşturmak, (iv) sosyal çevreyi duyarlı hâle getirmek ve akrabalık yada komşuluk ilişkilerini geliştirerek ortak sosyal sorumluluk bilincinin gelişmesini teşvik etmek entegre yaşam hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu tebliğde; yaşlılar için “entegre yaşam hizmetleri”nin, ülkemizdeki mevcut yapısı ve teknolojinin sunduğu yeni olanaklar, ilgili literatür çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Yaşam Kalitesi, Bakım Hizmetleri.

³⁶ Hablemitoğlu Ankara Enstitüsü, sengul@hablemitoglu.net

³⁷ İstanbul Bilgi Üniversitesi, seray.doganyigit@bilgi.edu.tr

Kırsal Kesimde Yaşayan Bakıma Muhtaç Yaşlılara Dönük Evde Bakım Hizmetleri: Sakarya İli Taraklı İlçesi ve Köyleri için Bir Model Önerisi³⁸

Prof. Dr. Ali Seyyar³⁹, Aynur Yumurtacı⁴⁰

Özet

İnsan yaşamının son süreci olarak nitelendirilen yaşlılıkla, bireylerin yaşamında psikososyal, fizyolojik ve sosyoekonomik bir takım değişiklikler oluşmakta ve bireylerin bakıma muhtaç olma riski artmaktadır. Yaşlılık ile ortaya çıkan bakıma muhtaçlık sorunu karşısında çoğu zaman aile fertleri, akrabalar veya komşular, bakıma muhtaç yaşlı ile ilgilenmektedir. Bu yeterli olmadığında bakım, huzurevleri veya yaşlı bakım merkezleri gibi sosyal hizmet kurumları tarafından yerine getirilmektedir. Kentleşmenin hız kazanması ve kırsal kesimdeki geleneksel sosyokültürel dokunun kaybolması ile nüfusu özellikle kırsal alanda gittikçe yaşlanan Türkiye için yaşlı bakımı önemli bir konu haline gelmektedir. Kırsal kesimde sayıları artan bakıma muhtaç yaşlılara yönelik gerek sosyal çevre, gerekse kurumsal/organizasyonel boyutuyla bakım hizmetleri yetersizken, literatürde kırsal kesimde yaşayan bakıma muhtaç yaşlılarla ilgili çalışmalar da yok denecek kadar azdır. Bu çalışma ile yaşlı dostu kırsal sosyal politikalar ile bakıma muhtaç yaşlılara yönelik bakım modeli oluşturulmasının kentsel mekânlarda olduğu kadar kırsal kesimde yaşayan yaşlılar bakımından da önem taşıdığına dikkat çekilmektedir. Böylelikle sosyal güvenlik sistemi içinde bir sosyal bakım sigortasının ihdas edilmesi ve bu uygulamanın mekân ayrımı yapılmaksızın Türkiye'de uygulanmasının aciliyeti de vurgulanmaktadır. Çalışmada Sakarya ili Taraklı İlçesi ve köylerinde bakıma muhtaç yaşlılar kapsama alınmıştır. Bu kesimde yaşayan yaşlıların seçilmesinin sebebi, bölgedeki yaşlı nüfusun fazla olmasının yanı sıra yaşanan hızlı göçler sonucunda evlerinde himayesiz bir biçimde yaşamlarını sürdürmeye çalışan yaşlıların bakımının bir sosyal sorun teşkil etmesidir. Bu çalışmada mikro boyutta Sakarya ili Taraklı İlçesi ve köylerinde yaşayan kimsesiz bakıma muhtaç yaşlılara yönelik uygulanabilir bir bakım güvenlik sistemi oluşturulması ve bu yönde sosyal sorumluluk bilincin geliştirilmesi amaçlanırken, makro boyutta da bu uygulamaların Türkiye'de yaygınlık kazanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Yaşlılık, Bakıma Muhtaç Yaşlı, Kırsal Kesimde Yaşlı Bakımı, Bakım Modeli, Sosyal Bakım Sigortası, Kırsal Bakım Ağı, Bakım Lojistiği.

³⁸ Bu tebliğ metni Sosyal Bilimler, Politikalar ve Meslekler Eğitim Araştırma ve Geliştirme Derneği (Sosyal AR-GE Derneği) ve Sakarya İli Taraklı Kaymakamlığı ortaklığında hayata geçirilmesi planlanan kırsal alanlar için yeni bakım konseptleri anlayışından hareketle Sosyal AR-GE Derneği tarafından hazırlanan "Kırsal Alanda Evde Özürlü ve Yaşlı Bakımı" başlıklı proje teklifinden üretilmiştir.

³⁹ Sakarya Üniversitesi, aseyyar@sakarya.edu.tr

⁴⁰ İstanbul Üniversitesi, aynur.yumurtaci@gmail.com

Sosyoekonomik Farklılıklar ve Yaşlanma Karşıtı Davranışlar: Kadınların Anti-Aging Pratikleri – Antalya Örneği

Yrd. Doç. Dr. Nilüfer Korkmaz Yaylagül⁴¹, Yrd. Doç. Dr. Suzan Yazıcı⁴², Gülgün Gündüz⁴³
Cem Oktay Güzeller⁴⁴

Özet

Yaşlanma karşıtı araştırmalara bakıldığında Türkiye'de çoğunlukla, hemşirelik ve geriatri gibi tıbbi alanlarda gerçekleştirildiği, kozmetik, işletme gibi alanlarda ise pazarlama araştırmaları yapıldığı görülmektedir. Sosyal bilimler alanında ise anti-aging ile ilgili doğrudan araştırmalara rastlanmasa da daha çok tüketim, beden, medya ve kadın temalarıyla ilgili eserler bulunmaktadır. Bununla birlikte bu terim, son yıllarda günlük hayatta sıklıkla kullanılır olmuştur. Yaşlanma karşıtı uygulamaların popüler hale gelmesinde tüketim unsuru önem taşımaktadır. Beden ve tüketime yönelik pek çok çalışma bunu destekler yöndedir. Beden ön plana çıktığı anda ise toplumsal cinsiyet önemli hale gelmektedir. Haz, tüketim ve beden üçlüsü kapitalist ekonomik sistemde erkekleri de kapsasa da kadınlara özellikle vurgu yapmaktadır. Çünkü özellikle kadınlar açısından beden, günümüz toplumlarında bir sosyal sermaye aracı olmakta, dolayısıyla bedene yapılacak hiçbir yatırım karşılıksız kalmamaktadır. Beden, tüketilen bir nesne gibi metalaşmakta, üstelik bedenle kazanılan sosyal sermaye kadın için bu değer yargılarından beslenerek yaşamda çok önemli bir yere oturmaktadır. Bu nedenle kadınlar bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada farklı sosyoekonomik konumdaki kadınların yaşlanma karşıtı uygulamalarla ilgili eğilimlerinin saptanması ve yaşlanma-karşıtı ve güzellik algılarının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Görülecek kadınları, Antalya'da yaşayan 18 yaş ve üstü kadınlar oluşturmaktadır. Yetişkinliğe başlangıç ve sonrası dönemi kapsayan bu grubun seçilmesinin amacı, yaşlanma karşıtı uygulamalar konusunun bütün yetişkin kadınları bir şekilde ilgilendiriyor olmasıdır. Amaçlı örneklem yöntemi ile Antalya'da 605 kadın ile yapılandırılmış soru formu ile görüşmeler yapılmıştır. Anket formu, demografik bilgiler ve kişilerin yaşlanma karşıtı konusundaki görüşlerini ve uygulamalarını ele alan iki bölümü içermektedir. Araştırmada dört gelir grubu belirlenmiş ve bu gelir gruplarına ait eşit sayıda katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Veriler SPSS bilgisayar programı ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre yaş faktörü ile yaşlanma karşıtı uygulamalar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Katılımcıların anti-aging uygulamalarını gelir düzeyi arttıkça daha sık yaptıkları görülmüştür. Aynı şekilde eğitim düzeyi arttıkça bu uygulamaları yapanların sayısı da artmaktadır. En sık yapılan yaşlanma karşıtı uygulamalar, güneşten korunma ve kişisel bakım uygulamalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Anti-Aging, Güzellik, Beden.

⁴¹ Akdeniz Üniversitesi, korkmaznilufer@hotmail.com

⁴² Akdeniz Üniversitesi, dottorsuzan@yahoo.com

⁴³ Akdeniz Üniversitesi

⁴⁴ Akdeniz Üniversitesi

Bir Tüketici Olarak Yaşlılar ve Gümüşhane Örneği

Yrd. Doç. Dr. Muhammet Ali Köroğlu⁴⁵, Yrd. Doç. Dr. Cemile Zehra Köroğlu⁴⁶
Arş. Gör. Gökçepinar Aksoy⁴⁷

Özet

21. yüzyıldan itibaren doğurganlık oranlarının azalması, beslenme alanındaki iyileşmeler, koruyucu önleyici sağlık hizmetlerindeki gelişmeler yaşlı nüfusun hızla artmasına neden olmaktadır. Gelişmiş ülkelere has bir durum olarak değerlendirilen nüfusun yaşlanması, günümüzde gelişmekte olan ülkelerde de görülmektedir. Türkiye'de 2014 yılında TÜİK tarafından yapılan çalışmada yaşlı nüfus oranı %8 olduğu belirlenmiştir. Bu da yaşlılık sorununun Türkiye'de de kendini hissettirdiğini ve nüfusun yaşlanması ile sağlık ,sosyal güvenlik ,eğitim ve iş olanakları gibi pek çok yönden toplumu etkilemekte olduğunu göstermektedir. Yaşlı nüfusun artışı, hızla büyüyen bu popülasyonun toplumun genelinden farklılaşan beklenti, tercih ve ihtiyaçlarının karşılanması sorunsalını ortaya çıkarmıştır. Yaşlıların tüketim davranışları ve tüketici olarak tercihleri de bu bağlamda değerlendirilebilir.

Bu anlamda çalışma, Gümüşhane ili merkezinde yaşayan yaşlıların tüketim davranışlarını tespit etmek üzere gerçekleştirilmiş olan, betimsel bir araştırmadır. Çalışma, bu şekilde Gerontososyoloji alanındaki araştırmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Gümüşhane il merkezinden basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenen ve yaşlılık dönemi olarak kabul ettiğimiz 65 yaş ve üzeri yaşta olan kimselerden oluşan 212 kişi ile yüz yüze anketler yapılmış olup, istatistiki değerlendirmeler SPSS 16.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma neticesinde Gümüşhane il merkezinde yaşayan yaşlıların tüketim davranış ve tercihlerinde yaşın ilerlemesine paralel olarak daha çok geleneksel tüketim kalıplarına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlılık Dönemi, Gerontososyoloji, Tüketim Davranışı, Tüketim Tercihleri.

⁴⁵ Gümüşhane Üniversitesi, ley1155@hotmail.com

⁴⁶ Gümüşhane Üniversitesi, ley1155@hotmail.com

⁴⁷ Gümüşhane Üniversitesi, akgperciyes41@gmail.com

Metropolde Yaşlanmak: İstanbul Örneği

Yrd. Doç. Dr. Murat Şentürk⁴⁸

Özet

Bu çalışmanın amacı bir metropol olan İstanbul'da yaşlı bireylerin kentle ve kentsel hizmetlerle kurdukları ilişkileri ele almaktır. İstanbul'da Yaşlı Hizmetleri ve Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması kapsamında yapılan saha çalışmasından hareketle metropolde yaşlanma süreçleri analiz edilecektir.

Bu çalışma kapsamında "çoklu metot" yöntemi uygulanarak bir araştırma yürütülmüştür. Nicel araştırma çerçevesinde İstanbul'da 12 ilçede 1044 kişiyle yüz yüze anket uygulaması, nitel araştırma kapsamında ise 24 kişi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma için İstanbul tarihsel ve toplumsal gelişme dinamikleri ekseninde üç ayrı bölgeye ayrılmış, her üç bölgeden de 4 ilçe tespit edilmiştir. Birincisi, kent merkezi olarak Fatih, Üsküdar, Kadıköy ve Beşiktaş; ikincisi sanayi ve yerleşim konusundaki ilk gelişme alanı olan Bakırköy, Maltepe, Eyüp ve Ümraniye ve üçüncüsü 1980 sonrası gelişen ve daha çeperde yer alan Beylikdüzü, Bağcılar, Ataşehir ve Sultanbeyli ilçelerini kapsamaktadır. Nitel araştırmada *çalışma grubunun* belirlenmesinde yaşlı bireylerin sosyodemografik ve sosyoekonomik profilleri odağa alınmıştır.

Bu çalışmada metropolde yaşlılığın mekânsal olarak yoğunlaştığı ve giderek kadınlaşma sürecinin yaşandığı görülmüştür. Metropol koşullarında bile olsa çocuklar ve ebeveynler arasındaki mesafenin genellikle yakın olduğu görülmüştür. Metropolde kuşakların ayakta kalmak için birbirlerine yakın olmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılanların önemli bir kısmının kentsel hizmetlerden haberleri yoktur, tarihi/kadim kent merkezi dışında kalan ilçelerde kentsel mekândan yararlanma oranı düşmektedir. Kent merkezinden çepere doğru gidildikçe yaşlı bireylerin sosyoekonomik özellikleri değişmekte, kent ve kentsel hizmetlerle olan ilişkileri zayıflamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Metropolde Yaşlılık, Kent ve Yaşlılık, Yaşlılık ve Mekân İlişkileri.

⁴⁸ İstanbul Üniversitesi, murat.senturk@istanbul.edu.tr

Türkiye'de Yaşlıların Çocuklarına Coğrafi Yakınlığı ve Belirleyenleri

Arş. Gör. Berna Şafak Zülfikar-Savcı⁴⁹

Arş. Gör. Ayşe Abbasoğlu-Özgören⁵⁰

Özet

Yaşlıların akrabalarıyla birlikte ikamet etmelerinin yanında coğrafi yakınlığını analiz etmek yaşlı kişilerin mevcut aile desteklerini ortaya çıkarması açısından önemlidir. Bu çalışma Türkiye'de yaşlıların (65 ve üzeri yaş) çocuklarına coğrafi yakınlığını analiz etmektedir. Çalışma, Türkiye'deki yaşlı neslin çocuklarına coğrafi yakınlığının temel belirleyicilerinin sağlık ihtiyaçları dışında çevresel ve kültürel belirleyicilerle ilintili olduğu hipotezine dayanmaktadır. 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması verisinin kullanıldığı bu çalışmada iki yöntem kullanılmaktadır. Yöntemlerin ilki yaşlıların sağlık durumu değişkenini, başka bir deyişle yaşam kalitesi indeksini oluşturmak için kullanılan temel bileşenler (faktör) analizi, ikincisi ise coğrafi yakınlığın bağımlı değişken olduğu multinomial lojistik regresyon analizidir. Aşamalı olarak farklı blok değişkenler eklenerek elde edilen multinomial lojistik regresyon sonuçlarına göre sadece yaşam kalitesi açıklayıcı değişken olarak kullanıldığında yaşam kalitesi düşük yaşlılar, yaşam kalitesi yüksek yaşlılara göre aynı evde ikamet etmeye daha yatkındırlar. Ancak modele diğer açıklayıcı değişkenler eklendiğinde bu anlamlılık yok olmaktadır. Daha fazla sayıda çocuğu olan, erkek olan, eşi ölmüş olan, geliri olmayan veya yaşlılık aylığı veya akrabasından gelen bir geliri olan, sağlık sigortası olan, Güney veya Doğu bölgesinde yaşayan yaşlılar çocuklarıyla aynı evde ikamet etmeye daha meyillidirler. Çocuklarından uzakta ikamet etmek yerine daha yakın bir yerde ikamet etmeyi tercih eden yaşlılar ise çocuk sayısı fazla olan, eğitimi ortaokul seviyesinden az olan, Batı, Güney, Kuzey veya Doğu bölgesinde yaşayan yaşlılardır. Bulgular, yaşlı sağlığının veya yaşam kalitesinin çocuklarla coğrafi yakınlığa etkisinin anlamlı olmadığını, yakınlığın yaşlıların ihtiyaçlarından çok bölgesel veya kültürel nedenlerden kaynaklandığını destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Mesafe, Yaşam Kalitesi.

⁴⁹ Çankırı Karatekin Üniversitesi, berna@karatekin.edu.tr

⁵⁰ Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ayse.ozgoren@hacettepe.edu.tr

Arafta Kalan Yaşlılar: Kırdan Kente Göçün Yaşlılara Etkisi⁵¹

Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Güler⁵², Yrd. Doç. Dr. Doğançan Özsel⁵³, Doç. Dr. Nuran Güler⁵⁴

Özet

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren hız kazanan kırdan kente göç nedeniyle gençler büyük şehirlere göç etmiş; yaşlılar ise, giderek boşalan köylerde ya yaz-kış yaşamaya devam etmiş ya da yazın köyde kışın ise şehirde yaşamak zorunda kalmışlardır. İşte bu çalışmanın konusunu, arafta kalan yani yazın köyde kışın şehirde yaşayan yaşlıların sosyoekonomik profillerinin ortaya konulması oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı ise, yazın köyde kışın şehirde yaşayan yaşlıların sosyoekonomik sorunlarının, yaşam memnuniyetlerinin sosyolojik olarak ortaya konulması ve bunların çözümü için siyasal önerilerinin oluşturulmasıdır.

Veriler, nicel ve nitel veri toplama tekniği birlikte kullanılarak derlenmiştir. Sivas'a bağlı Zara İlçesinin 20 köyünde yazın köyde kışın şehirde yaşayan yaşlıların sosyoekonomik profillerini saptamak amacıyla nicel veri toplama tekniği olarak 65 yaş ve üzeri 436 kişiyle doğrudan görüşme yoluyla soru kağıdı uygulanmıştır. Nitel veri toplama tekniği olarak ise yaşlılarla, konuyla doğrudan ilgili kamu kurum ve kuruluş yetkilileri ile derinlemesine mülakat yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kesim Yaşlıları, Kırdan Kente Göç, Yaşlılık, Sosyoekonomik Profil, Sosyoekonomik Sorun.

⁵¹ Bu çalışma, TÜBİTAK SOBAG tarafından desteklenen, yürütücülüğünü Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Güler'in yaptığı, Doç. Dr. Nuran Güler ve Yrd. Doç. Dr. Doğançan Özsel'in araştırmacı olarak yer aldığı 113K515 Huzurevi Köyleri: Kırsal Kesimde Yaşlılık adlı proje verilerinden hareketle hazırlanmıştır.

⁵² Abant İzzet Baysal Üniversitesi, zuhalguler69@hotmail.com

⁵³ Tunceli Üniversitesi, dogancan_ozsel@yahoo.com

⁵⁴ Cumhuriyet Üniversitesi, nuranguler@yahoo.com.tr

Hollanda'daki Türklerin Aktif Yaşlanma Tecrübeleri⁵⁵

Doç. Dr. Yusuf Adıgüzel⁵⁶, Ferhan Saniye Palaz⁵⁷

Özet

Hollanda'ya göçün üzerinden 51 yıl geçmiştir. 1970'ten önce çalışmak üzere Hollanda'ya giden birinci kuşak Türklerin tümü 65 yaşını geçmiş durumdadır. 2014 yılı itibariyle 65 yaş üzeri 20 bini aşkın kişi bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı her geçen gün daha önemli bir hale gelen "göçmen olarak yaşlanma" ve "göçmenlerin aktif yaşlanma pratiklerini" sosyolojik bir tahayyül ile Hollanda'daki göçmen Türkler örneği üzerinden ele almaktır. Bu bildiriye temel olarak, 18 Mayıs-13 Haziran 2015 tarihleri arasında nitel yöntemlerle sahadan toplanılan verilerin analizi ve literatür ile desteklenen yorumları kullanılacaktır.

Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken, teorik çalışmalardan yola çıkarak araştırma grubunda aranacak özellikler belirlenmiştir. 65 yaş ve üzeri göçmenler yaşlı kabul edilirken, çok kısıtlı da olsa "emekli olma" bir yaşlılık kriteri olarak kabul edilmiştir. Sahaya çıkmadan önce Türkiye'de hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formunun işleyişinin test edilmesi için 5 adet pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmelerde yanlış anlaşıldığı ve/veya anlaşılma zorluğu çekilen sorular düzeltilmiş ve konu bütünlüğünü sağlayacak yeni sorular eklenmiştir. 8 görüşme, çalışma grubuna aykırı bir özellikleri olması nedeni ile değerlendirme dışı bırakılmıştır. Neticede 40 kişilik bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre Hollanda'da yaşayan birinci kuşak yaşlı Türklerin, birlikte yaşadıkları Hollandalı yaşlılardan farklı da olsa aktif bir yaşlanma süreci geçirdikleri görülmüştür. Türk yaşlıların, etkin bir sosyal ağa sahip oldukları, sosyal katılım ve etkileşim düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Hollanda'da Türkler tarafından kurulan camilerin ve camilerdeki faaliyetlerin sürekliliğini sağlamak için gönüllü olarak istikrarlı bir çalışma içindedirler. Spor yapma ve bahçe işleri ile uğraşma konularında da pasif oldukları söylenemez. Sayıları az olmakla birlikte Türk yaşlı göçmenlerden bir kısmı emeklilik yıllarında eğitim almakta iken bir kısmı da eğitim vermektedir. Yaşlı/düşkün komşuları ile ilgilenmekte ve düzenli bir etkileşim içinde bulunmaktadırlar. Çalışma grubu içinde Türk STK'larında gönüllü çalışan ve kimsesiz çocuklara bakan yaşlılar da bulunmaktadır. Araştırmamıza göre, Hollanda'daki Türk yaşlıların modern teorilerinin tanımladığı biçimde bir "aktif yaşlanma" pratiklerinin olmadığı, ancak Türk gelenek ve göreneklerinin bir yansıması olarak kendilerine özgü bir aktif yaşlanma pratiği geliştirdikleri anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aktif yaşlanma, Aktif Meşguliyetler, Gönüllülük, İşgücü Göçü, Göçmen İken Yaşlanmak, Sosyal Katılım, Sosyal Temas, Sosyal Rol.

⁵⁵ Bu çalışma "Hollanda'da Yaşayan Türk Vatandaşlarının Aktif Yaşlanma Süreci: Nitel Bir Araştırma" başlıklı Yüksek Lisans tezine dayanmaktadır.

⁵⁶ İstanbul Üniversitesi, yusufadiguzel@hotmail.com

⁵⁷ İstanbul Üniversitesi, ferhanpalaz@gmail.com

Yaşlı Mahpuslar

Berivan Korkut⁵⁸

Özet

Türkiye hapishanelerinin yönetmelik ve uygulamalarında yaşlı kavramına, yaşlılıkla ilgili önlem ve uygulamalara rastlamak neredeyse imkânsızdır. Bu konuda yapılması gerekenlerin başında, sağlık sorunlarının yanı sıra sosyal, kültürel, ailevi açılardan da birçok sıkıntı yaşayan yaşlı mahpusların özel durumlarının tanımlanması gelir. Bunun yapılabilmesi için ceza infaz sistemine dâhil olan ve hapisnede bulunan yaşlılar hakkında istatistikî bilgilerin elde edilmesi zorunludur.

Ulaşabildiğiniz verilerden yola çıkarak, yaşlı mahpusların tıpkı ağır ya da kronik hasta mahpuslar gibi sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadıklarını tahmin etmek güç değildir. Yaşla birlikte kronik ve dejeneratif hastalıkların oranındaki artış, yaşlı mahpusların sağlık hizmetlerine diğer mahpuslara oranla daha fazla ihtiyaç duyduğu ve sağlık hizmetlerine ulaşım sorunlarıyla daha sık karşılaştıklarını düşündürmektedir. Kalp, kolesterol, şeker gibi hastalıkların yaşlı insanlarda daha fazla görülmesi ve yaşlı insanların diğerlerine oranla daha sıklıkla diyet ürünlere ihtiyaç duymaları hapisnelerde yaşlıların yaşadığı bir diğer ciddi sorundur. Bu alanda yapılan daha önceki çalışmalarda birçok hapisnede tek bir diyet yemeği çıkarıldığı ve hastalığı dikkate alınmadan tüm mahpusların bu diyet yemeğini yemesi gerektiğine dair verilere ulaşılmıştır. Bu sebeple çoğunlukla diyet beslenmek zorunda olan yaşlıların yaşlılığını sağlıklı sürdürmesini engellenirken, var olan hastalıklarının ilerlemesine ve ölümlerle sonuçlanan vakalara yol açıldığı tahmin edilmektedir.

Aynı şekilde hapisnede önleyici ve koruyucu sağlık hizmetlerinin yetersizliği en çok çocuklar ve yaşlılar gibi özel bakıma ihtiyaç duyan mahpusları olumsuz etkilemektedir. Öncelikli olarak yiyecek düzenlemelerinde yaşlılara yönelik özel beslenme ve diyetleri dikkate alınarak yeterli miktarda ve kalitede menülerin hazırlanması gerekir. Hijyenik koşulların giysi, yatak çarşafı ve diğer kullanım alanlarında sağlanması, özellikle yaşlı mahpusların tek başlarına hijyenik gerekliliklerini sağlayıp sağlayamadığının kontrol edilmesi ve sağlayamadığı durumlarda yardım edecek eğitimli personelin hazır bulundurulması gerekmektedir. Koşulların aydınlatılma ve havalandırmasının dikkatlice yapılması, sağlığa zararlı ortam veya aşırı kalabalığın önlenmesi veya yeterli aktivite sağlanması gibi koruyucu hizmetler tüm mahpuslar için gerekli olmakla birlikte yaşlı mahpuslar için daha da acildir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı Mahpus, Ceza İnfaz Sistemi, Yaşlıların İhtiyaçları.

⁵⁸ Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği, ezberivanim@hotmail.de

Arrugas ve Mary& Max Animasyonlarında Yaşalmışların Günlük Temsilleri

Yrd. Doç. Dr. Volkan Yücel⁵⁹

Özet

Arrugas (Wrinkles/Kırışıklar), 2011 İspanyol yapımı Ignacio Ferreras'ın yönettiği, bir dram, hatta trajedi animasyondur. Benzer biçimde *Mary and Max* de, 2009 Avustralya yapımı Adam Elliot'ın yönettiği bir hamur animasyondur. Yaşlılık ve yaşlılığa ilişkin gündelik sorunlar ya da temaların medyadaki temsilleri genellikle hüznün ve yalnızlık üzerinedir. Animasyonların kendisine konu olarak yaşlıları seçmesi, popüler sinema tüketicilerinin daha çok genç oldukları düşünüldüğünde risklidir. Animasyonlar çoğunlukla aksiyon ve macera türünde ve seyircilerin özellikle de fantazyaya dünyasını ve gerçek çekimlerde yaşayamadığı hislerin abartılarak öykülenmesini sağlarlar. Bu açıdan bakıldığında animasyon dünyasının dili mit türü öykülemeye yakındır. Her iki film de doğrudan derinlik ya da fantazyaya sahneleri yaratmak ya da geçmişe gitme gibi psikolojist teknikleri kullanmak yerine; yaşalmışlar için önem atfeden ritüelleri ve olası ve zengin tüm gündelik hayat olgu ve konularını kat ederek geriye kalanın aslında aileden bağımsız ilişkiler olduğunu, ilişkisellik üzerine tarif olunmamış bir yaşlılığın anlamsızlığını vurguluyor. Yaşalan insanlar giderek çocukluklarına geri döner. Ve yaşalmışların aileleri, tıpkı onların çocukluklarındaki gibi onlarla ilgilenmemeye başlar. O halde arkadaşlıklar ve özgür ilişkiler, bir aitlik değil de seçime dayandığı için daha anlamlıdır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Medya, *Arrugas*, *Mary and Max*, Animasyon.

⁵⁹ Beykent Üniversitesi, vlknycl@gmail.com

Yaşayan Ömürler Belgeseli

Ayfer GÖKŞEN⁶⁰

Özet

Bu belgesel, kurum bakımından hizmet alan bireylerin sosyal hizmet felsefesiyle buluşmasının görsel yansımasıdır. Etkinliğin çıkış noktası “Geçmiş Zaman Olur ki, Hayali Cihana Değer” başlıklı fotoğraf sergisi iken, fotoğraflar ne denli başarılı olursa olsun, ömürlerin anlatımında bir eksiklik olacağı düşüncesiyle, sergi, akabinde sunulan bu belgeselle tamamlandı.

27 Aralık 2014'te gerçekleştirilen bu etkinlikte; güzel ömürleri, duyguları, dokunuşları ile bizleri hayatın derinliklerine götüren bireylerin bir kaçı artık aramızda değil! Ama biz onları iyi ki tanıdık. İyi ki, onlarla birlikte kahveler içerek, akide şekerleri tükettik. 27 tansiyonla 112 acil ile sedyede, asansöre bindirilirken, asansörde *sevdiçeğini* görüp, “kendisini uğurlamaya geldiğini” düşünerek canlanan, seksen yedi yaşındaki M.B'nin bakışındaki son ışığı ile “Sevda, sen iyi ki her yaşta varsın.” diyebildik! Sesini kaybetmesine rağmen, tüm duygularını bakışının derinliklerine aktararak paylaştan H.H, iki yıl süre ile iyi ki bizim “Öğretmenimiz, sesimiz, ışığımız oldunuz!”

Bu etkinliğin gerçekleşmesinde baştan sona desteklerini esirgemeyen Kartal Anadolu Huzurevi kurucuları adına Zeliha Erdemir, proje aşamasından başlayarak bizi yüreklendiren Dr. Kemal Cebecioğlu, fotoğrafların çekimi vesergilenmesinde gönüllü olarak emeğini esirgemeyen fotoğraf sanatçısı Ümit Oğuz Göksel ve yine bu süreçte aktif görev alan çalışanımız ve sosyal hizmet bölümü ikinci sınıf öğrencisi Elif Morkoç Bingöl, serginin isim annesi 88 yaşındaki Müjgan Nuran Böke, tüm yaşlı yakınlarımız, etkinliğin sponsoru olarak baştan sona destekleyicisi Kartal Belediyesi Kültür Müdürü Adem Uçar, Başkan Yardımcısı Ömer Fethi Gürer ve Belediye Başkanı Op. Dr. Altınok Öz ve bizleri bugüne taşıyan İstanbul Üniversitesi Yaşlılık Atölyesi düzenleme kurulu ile desteklerinden dolayı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yaşlı ve Engelli Hizmetleri Genel Müdürlüğüne TEŞEKKÜR ederiz.

Anahtar Kelimeler: Belgesel, Yaşlılık, Yalnızlık, Ömür.

⁶⁰ Kartal Anadolu Huzurevi ve Bakım Merkezi, bilgi@kartalanadoluhuzurevi.com

Kurumda Yaşayan Yaşlılarla Üniversite Öğrencilerinin Buluşması: “Kuşaklar Köprüsü Projesi”

Refika Yazgaç⁶¹, Müge Şanal⁶²

Özet

Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı (YÖRET), psikolojik danışmanları güçlendirerek, onların hizmet projeleri yaparak çocukları, gençlerin ve yaşlıların yaşam kalitesini yükseltmelerini sağlama misyonu ile varlığını sürdüren bir sivil toplum kuruluşudur. 9 yıldır İstanbul'da Üniversitelerin Psikoloji ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerinde okuyan gönüllü öğrencilerle hazırlık eğitimleri yapılarak, çeşitli huzurevlerinde kalan sakinlere yönelik bir proje “Kuşaklar Köprüsü” yürütülmektedir. Bu proje kapsamında 2006-2015 yılları arasında farklı dönemlerde Alzheimer Vakfı Huzurevi, SGK Etiler Huzurevi, Okmeydanı Darülaceze, Kayışdağı Darülaceze, KASEV Huzurevi, Acıbadem Huzurevleri, ve İstanbul Fahrettin Kerim Gökay Huzurevi ile iş birliği yapılarak bu kurumlarda proje hayata geçirilmiştir.

Projenin gerekçesini, 2. Dünya Yaşlılar Asamblesi'nde alınan, “Yaşlıların yaşam boyu öğrenme, toplum olanaklarına erişme fırsatlarının yaşamın ileri yıllarında da sağlanması, bireysel gelişme, kişisel tatmin ve iyi olma durumunun sürdürülmesi, sosyal kalkınma için aile, kuşaklar arası bağlılık, dayanışma ve ilişkilerin öneminin kazandırılması gerekir.” kararı oluşturmaktadır.

Akademik yıla başlarken Vakfa başvuran gönüllü üniversite öğrencilerine çalışma öncesi yaşlılık psikolojisi, yaşlılarla iletişim, kurum yaşantısı, ölüm, sözlü tarih, psikososyal etkinlikler, qigong egzersizleri ve kahkaha terapisi konusunda eğitim verildi. Proje boyunca gönüllü öğrenciler her hafta bir gün, kurumda kalan sakinlerle bir araya gelerek, psikososyal faaliyetler (kağıt kalem egzersizleri, kutu oyunları, boyama, müzik, egzersiz, sohbet vb.) qigong ve kahkaha terapisi çalışmalarını gerçekleştirdi. Yıl boyunca 15 günde bir Gönüllü Genç üniversiteliler YÖRET Vakfı'nda toplanarak, uygulamalarda karşılaştıkları güçlükleri paylaştılar ve çalışmalar süpervizyonla desteklendi. 2006 yılında başlatılan, ve her yıl yinelenen bu projede 2015 yılına kadar 250 gönüllü öğrenci ve 800'ün üzerinde yaşlıya ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Yaşlılık, Huzurevi, Sosyal Sorumluluk, Psikososyal Etkinlikler, Qigong, Kahkaha Terapisi.

⁶¹ YÖRET Vakfı, refikayazgac@gmail.com

⁶² YÖRET Vakfı, mugesnl@gmail.com

Destekleyici Aile Modeli

Erkan Kılıç⁶³

Özet

Dünya nüfusunun hızla yaşlandığı gerçeğinden hareketle ilgili yerel ve ulusal çevreler sağlıklı yaşlanma konusuna daha fazla eğilmekte, alandaki bilgi ve deneyim boşluklarını doldurmaya çalışmakta ve bunları geniş kitleler için görünür kılmaya çalışmaktadır.

“Sağlıklı yaşlanma” ifadesi iddia ettiği şeyi gerçekleştirmeye ne kadar muktedirdir? Üstelik sağlık ve yaşlanma kavramlarının orantısız tersliklerinin yeterince deneyimlenmiş olması bu iki sözcüğün hareket alanını kısıtlıyor.

Bilim dünyası ve sosyal politikanın düşsel ilişkisi bize “o-Olabilir, evet bu mümkün olabilir!” diyor. Tam da siyasetin aktüel sloganında olduğu gib Çokça hayal kırıklığı ve çokça bocalamanın olacağını şimdiden kabul ederek gemimiz ve içindekiler için uygun limanlar arayışına devam edeceğiz. Tıpkı uzayda yeni yaşam alanları arayışına devam edeceğimiz gibi.

Benim aşağıda izah edeceğim modelleme de sözünü ettiğim liman arayışına uygun bir örnek olacaktır. Hatırlamakta fayda var: Yaşlılıkla birlikte geri dönüşü olmayan kayıplar söz konusudur. Ebeveyn kaybı, eş kaybı, akran-akraba kaybı ve çocuk kaybı “kayıp” olgusunun birer yönüdür ve bu kayıpların yeniden kazanılması söz konusu değildir. Ancak bazı melekelerin ya da hareket kabiliyetlerinin yitirilmesi karşısında rehabilitasyonun belirli ölçüde işe yaradığı kabul edilmektedir. Rehabilitasyon olasılığının devre dışı olduğu kayıplar öncelikli olmak üzere tüm kayıplar için kaybın yerine onun boşluğunu doldurabilecek bir şey koymamız gerekir. Buna ikame diyoruz.

Bu sunumda “Aile ve aile bağının kaybına yönelik ikameyi nasıl gerçekleştirebiliriz?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Şeklen yahut ruhen kaybolmuş olan ailenin yerine yenisini koyacağız. Bu zorlamayla olmayacak. Önereceğiz. İyi örnekleri çoğaltacağız. Çoğalttığımız örnekleri toplumumuzla paylaşacağız. Ve belki böylece yakın geçmişte örneklerini yaşadığımız şekilde evlerimizde bir odayı misafir odası şeklinde düzenleyeceğiz. Bu odalarda bazen yakınlarımızı ağırlayacağız bazen “tanrı misafirlerini”. Toplum bunu özgürce ve güvenle kabulleninceye kadar sosyal devlet anlayışıyla bu aileleri devlet olarak destekleyeceğiz. İşin esası budur.

Anahtar Kelimeler: Aile, Yaşlılık, Aile Bağları.

⁶³ Bursa Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, liban08@gmail.com

Aktif ve Akıllı Yaşalma Projesi

Prof. Dr. Nursel Telman⁶⁴

Özet

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2023 yılında Türkiye'nin Japonya'dan sonra Dünyanın en hızlı yaşlanan ülkesi olacağını duyurdu. Alanda yapılan çeşitli araştırmaların projeksiyonunda insanların diğer ülkelerdeki gibi Türkiye'de de 100 yaşına kadar yaşayacağını altı çiziliyor. Ancak, yaşamalı fakat akli başında yaşamalı.

40 yaşından sonra beyindeki kullanılmış ve eskimiş hücre ölümleri artıyor ve binlerce beyin hücresi ve onlar arasındaki sinir bağları hayatiyetlerini kaybediyor. İnsan çalışma yaşamında olduğu bu yaşlarda bu kayıpları fark etmiyor bile! Ancak, emekli olup beynin aktif kullanımı sona erince insanlar dönüşü olmayan yaşlılık dönemi içine giriyor.

Eğer insan 100 yaşına kadar yaşayacaksa, 40 yaşında farkındalık kazanması ve aktif ve akıllı bir beyinle 100 yaşına kadar yaşamasının nasıl olacağını öğrenmesi gerekir. Bu sunumda aşağıda listelenmiş başlıklar konusunda bilgi verilecek ve tartışma açılacaktır:

- Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. Ancak sağlam vücudun da sağlıklı bir beyne ihtiyacı vardır. Bu nasıl sağlanabilir?
- Aktif ve akıllı beyne sahip olmak üzere 40 yaşından başlayarak neler yapmalıyız?
- Aktif ve akıllı bir beyne sahip olmak üzere birey olarak, toplum olarak, devlet olarak ne yapmalıyız?
- Yaşlılıkla ilgili gelecekte karşılaşacağımız sorunlar dikkate alarak işveren ne yapmalı?

Anahtar Kelimeler: Yaşalma, Yaşlanma, Çözüm Stratejileri.

⁶⁴ Maltepe Üniversitesi, nurseltelman@maltepe.edu.tr

Dostluk Kapısı Projesi

Uzm. Mehmet Tuncel⁶⁵

Özet

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın (BEBKA) katkılarıyla Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı kapsamında engelli bireylerin ailelerin eğitilmesine yönelik olarak hazırlanan "Dostluk Kapısı" isimli proje Bursa Valiliği koordinasyonunda Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü yürütücülüğünde gerçekleştirilmiştir.

İlimizin 6 ilçesinde (Gemlik, İnegöl, Keles, Mustafakemalpaşa, Osmangazi, Gürsu) evde bakıma muhtaç engelli ve yaşlılara bakım yapan aile üyelerine 6 saatlik, ilgili konularda yüz yüze eğitimler verilmesi amaçlanmıştır; bu kapsamda *sağlığı yönetme, fiziksel koşulları yönetme, duyguları yönetme, sosyal hayatı yönetme, dini değerler* adlı modüller hazırlanarak alanında uzman 55 eğitici tarafından eğitimler verilmiştir; toplamda 55 gün süren bu eğitimlere 3276 hasta, yaşlı ve engelli yakınının katılımı sağlanmıştır.

Yapılan eğitimler neticesinde ailelerin talepleri ve tetkik edilen sorunlara dair çözüm önerileri toplanmıştır. Bu çözüm önerileri *erişilebilirlik, ulaşım, sağlık, psikososyal ihtiyaçlar, ekonomik ihtiyaçlar, hizmetlere erişim, eğitim* başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Proje kapsamında yapılan genel değerlendirmede evde bakım hizmeti alan ailelerin eğitimlerine devam edilmesi, kurumlar arası başlatılan iş birliğinin artırılarak sürmesi ve hizmetin daha etkin sunulabilmesi için ilçelerde sosyal hizmet birimleri kurulması, engellilik alanında kamu kurumu yönetici ve çalışanlarına hizmet içi eğitimler düzenlenmesi, eğitim kılavuzların engelli yakınlarına dağıtımına devam edilmesi, hazırlanan eğitim modüllerinin akademik çevrelerce baz alınıp, geliştirerek zaman içinde güncellenmesi, evde bakım hizmeti veren ailelerin sosyal, psikolojik ihtiyaçlarını belirleme ve bunlara yönelik politikalar oluşturulması için daha fazla araştırmalar yapılması gerektiği görülmektedir.

Bu çalışmada, sırasıyla projenin amacı ve önemi vurgulanarak, çalışmanın yönteminden bahsedilmiş, sonuç olarak erişilen somut ve soyut bulgulara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Yaşlılık, İhtiyaçlar.

⁶⁵ Bursa Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, mehmet.tuncel@aile.gov.tr

T.C.
Sağlık ve
Sosyal Politikalar
Bakanlığı

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYOLOJİ
ARAŞTIRMA MERKEZİ

www.yaslilik.org

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
1453

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL
ŞEHİR
ÜNİVERSİTESİ